

Horina H. O.Donetsk National University of Economics and Trade
named after Mikhail Tugan-Baranovsky**SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT ASPECTS
OF TOURIST SERVICES MARKET OF THE EU MEMBER STATES****Summary**

The dynamics of international tourist arrivals in the EU are analyzed. The influence of EU member states market of tourist services in the socio-economic development based on the analysis of the total number of employed people in the tourism industry, the overall contribution of the tourism sector in the GDP and the volume of capital investments in the tourism industry in the EU are investigated. The strategic directions of development of tourism in the EU are considered.

Keywords: tourism, tourism market, tourism industry, EU countries.

УДК 339.727.2(4-11+4-191.2):339.92:061.1ЄС

Ємельянова Л. О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

**ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА РОЗВИТОК ФОНДОВОГО РИНКУ
В КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ**

Проаналізовано показники рівня розвитку фондового ринку, а також притоку та нагромадження іноземних інвестицій у країнах Центральної та Східної Європи до та після вступу в ЄС. Визначено роль євроінтеграційних процесів у розвитку фондових ринків та залученні іноземних інвестицій.

Ключові слова: фондовий ринок, євроінтеграція, капіталізація фондового ринку, обсяг торгів, іноземні інвестиції.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвиток фондового ринку як одного з найважливіших елементів економічної системи країн з ринковою економікою залежить від низки чинників як суто економічного, так й інституційного характеру. При цьому слід зазначити, що роль останніх є досить вагомою та часто визначальною. Сприятливе інституційне середовище передбачає існування прозорого та конкурентного ринку, відсутність корупції, підтримання довіри людей до держави, права та фінансового ринку. Належне інституційне середовище асоціюється також із забезпеченням відповідного захисту прав власності та нижчим рівнем ризиків, зокрема політичних, що, своєю чергою, має безпосередній вплив на притік інвестицій. Дотримання саме цих цінностей та правил поведінки є невід'ємною складовою євроінтеграційних процесів, важливим аспектом для країни як на стадії підготовки до членства в ЄС, так і для країни, що вже перебуває в європейській спільноті. Питання визначення ролі та вивчення досвіду євроінтеграційних процесів у сусідніх країнах є особливо актуальним для України в контексті необхідності розбудови національного фондового ринку та забезпечення економічного розвитку держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню впливу інтеграційних процесів на розвиток фондових ринків присвячено праці таких економістів, як С. Іоргова та Л. Онг [1], Г. Бікерт, К. Херві та К. Ландблед [4], А. Дафтьян [5], М. Газанов та Т. Омей [6], І. Йовіч [7], С. Клессенс, Р. Лі та Й. Зехнер [8], О. Сніжко [9].

На думку С. Іоргової та Л. Онг, перспективва членства в ЄС і, таким чином, участь у Плані дій щодо фінансових послуг (FSAP) та прийняття міжнародних стандартів фінансової звітності стало ключовим каталізатором швидкого покращання

стану регулювання фінансового ринку в країнах ЦСЄ [1]. У рамках підготовки до вступу в ЄС в багатьох країнах ЦСЄ відбулися значні зміни в законодавстві. Упродовж десяти років країни регіону прийняли низку законів та нормативних актів, характерних для розвинутих країн ЄС [2]. Вони гармонізували свою правову систему з нормами ЄС та визнаними на міжнародному рівні стандартами, створили незалежні інститути регулювання [3]. Так, наприклад, Угорщина досягла високого рівня гармонізації законодавства щодо діяльності фінансового сектору та майже повної відповідності регулювання ринку облігацій із нормами ЄС ще до вступу в 2004 р. в ЄС. Проте виконання цих гармонізованих та уніфікованих законів у деяких країнах ЦСЄ залишається й досі досить проблемним завданням [1, с. 21]. На думку О. Сніжко, орієнтованість на членство в ЄС є вирішальним каталізатором інтенсифікації фінансового розвитку країн ЦСЄ – характер трансформації фінансових систем країн-кандидатів задавався процесом інтеграції до ЄС [9, с. 12].

М. Газанов та Т. Омей вважають, що інтеграційні процеси країн ЦСЄ сприяли зростанню зацікавленості іноземних інвесторів у фондових ринках цих країн з точки зору, по-перше, надії на отримання надвисоких прибутків, а по-друге, можливості диверсифікації ризиків [6, с. 2]. Важлива роль фінансової глобалізації в диверсифікації та розподілі ризиків розглядається також у дослідженні І. Йовіча та ін. [7].

Г. Бікерт, К. Херві та К. Ландблед наголошують на збільшенні ефективності інвестиційної діяльності після проведення лібералізації руху капіталу. Крім того, економісти дійшли висновку щодо позитивного впливу фінансової лібералізації як на показники розвитку ринку акцій, так і на покращання інституційного середовища країн [4].

Важливим аспектом євроінтеграційних процесів є також те, що вже під час підготовки до членства в ЄС на ринках багатьох країн ЦСЄ, зокрема в Польщі, Угорщині та Чехії, спостерігалось значне зростання крос-лістингу (подвійного лістингу, чи лістингу лише на міжнародній біржі) у міжнародних фінансових центрах. На думку І. Йовіч, така ситуація може мати негативний вплив на ліквідність інтернаціональних фірм на внутрішньому ринку, оскільки відвертатиме торгівлю від місцевих фондових бірж [7, с. 54]. Проте, на думку С. Клессена, Р. Лі та Й. Зехнера, у випадку підвищення репутації внутрішнього фондового ринку торгівля акціями національних компаній на фондових біржах інших країн може призвести, навпаки, до збільшення внутрішньої торгівлі [8].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Ураховуючи наявність протилежних поглядів на можливі наслідки інтеграційних процесів для національних фондових ринків, уважаємо за необхідне проведення аналізу основних показників рівня розвитку цих ринків до та після вступу країн Центральної та Східної Європи до ЄС.

Мета статті полягає у перевірці гіпотези щодо позитивного впливу євроінтеграційних процесів на рівень розвитку фондового ринку в країнах Центральної та Східної Європи, а також порівнянні досліджуваних країн за рівнем привабливості для залучення іноземних інвестицій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для порівняння рівня розвитку фондових ринків у країнах Центральної та Східної Європи розглянемо такі важливі показники, як капіталізація фондового ринку, обсяги торгів, а також показники, подані у звітах ЄБРР.

На основі розрахованих середніх щорічних значень показників розвитку фондових ринків країн ЦСЄ до та після вступу в ЄС стає зрозуміло, що євроінтеграційні процеси позитивно вплинули як

на рівень ліквідності (обсяг торгів у % від ВВП), так і на розмір фондових ринків (капіталізація ринку) у переважній більшості досліджуваних країн (табл. 1).

З табл. 1 можемо прослідкувати значне зростання капіталізації фондового ринку після вступу в ЄС у таких країнах, як Польща, Чехія, Словенія та Литва. Ліквідність фондового ринку, своєю чергою, у Польщі в середньому зросла в три рази, у Чехії – в два рази, в Угорщині – приблизно на 4%. За окремими показниками розвитку фондового ринку позитивний ефект від вступу в ЄС спостерігається і в інших країнах регіону.

Додатковим доказом позитивного впливу євроінтеграції країн ЦСЄ на динаміку фондових ринків є показники капіталізації у 2002–2006 рр. (табл. 2). Так, зокрема, у 2004 р. капіталізація фондових ринків майже всіх досліджуваних країн регіону зросла приблизно в два рази порівняно з показниками попереднього року. Так само у всіх без винятку країнах ЦСЄ в 2004 р. спостерігаємо значне порівняно з 2002–2003 рр. зростання показника капіталізації/ВВП.

Прослідкувати рівень наближення розвитку фондових ринків країн ЦСЄ до відповідного рівня розвинутих країн можна також на основі даних, які подаються у звітах ЄБРР і характеризують успішність перехідного процесу в різних секторах економіки постсоціалістичних країн (табл. 3).

Відповідно до звітів ЄБРР, станом на 2010 р. реформування фондових ринків та небанківських фінансових організацій характеризувалося в Польщі, Угорщині, Чехії та Естонії створенням законодавства у сфері регулювання цінних паперів близького до стандартів IOSCO; суттєвими були ліквідність та капіталізація фондового ринку цих країн (що ми і спостерігаємо з табл. 1 та 2); присутні добре функціонуючі небанківські фінансові інститути та ефективне регулювання.

Таблиця 1

Вплив євроінтеграції на рівень розвитку фондового ринку та притік прямих іноземних інвестицій у країнах ЦСЄ

Країна	Капіталізація фондового ринку (% від ВВП)		Обсяги торгів (% від ВВП)		Чистий притік ПІІ (% від ВВП)	
	1999-2003	2004-2012	1999-2003	2004-2012	1999-2003	2004-2012
Польща	16,24	33,71	5,19	14,11	3,40	3,95
Чехія	18,20	26,31	8,00	15,72	8,07	4,09
Угорщина	23,83	24,07	16,81	20,13	5,49	13,84
Словенія	16,15	27,05	3,27	2,35	2,36	1,78
Словаччина	4,89	6,30	2,32	0,26	5,35	3,86
Литва	12,66	19,36	1,70	2,01	3,48	3,55
Естонія	31,87	21,23	4,66	5,42	6,82	10,81
Латвія	7,76	8,55	1,63	0,34	3,41	4,73

Джерело: розраховано автором на основі [15]

Таблиця 2

Капіталізація фондових ринків країн ЦСЄ в 2002–2006 рр.

Країна	Капіталізація (млрд. дол. США)				Капіталізація (% від ВВП)			
	2002	2003	2004	2006	2002	2003	2004	2006
Польща	28,75	37,16	71,10	149,05	14,51	17,14	28,13	43,63
Чехія	15,89	17,66	30,86	48,6	20,26	18,53	27,08	32,76
Угорщина	13,11	16,73	28,71	41,93	19,75	20,03	28,17	37,26
Словенія	4,61	7,13	9,68	15,18	19,91	24,47	28,60	38,98
Словаччина	1,9	2,78	4,4	5,57	5,50	6,06	7,87	8,08
Литва	1,46	3,51	6,46	10,19	10,33	18,86	28,66	33,87
Естонія	2,43	3,79	6,2	5,96	33,20	38,52	51,58	35,50
Латвія	0,71	1,14	1,65	2,7	7,67	10,2	12,03	13,57

Джерело: сформовано автором на основі [10]

У Словаччині, Словенії, Латвії та Литві ситуація була дещо гіршою як за показниками процесу перебудови (табл. 3), так і за показниками ліквідності та розміру ринку (табл. 1, 2). У цих країнах законодавство у сфері регулювання цінних паперів ще не наблизилось до стандартів IOSCO, спостерігалось створення незалежних реєстрів акціонерів, певний захист міноритарних акціонерів, значний випуск цінних паперів приватними підприємствами, проведення розрахунків через розрахункову палату, створення небанківських фінансових організацій (інвестиційних фондів, приватних страхових компаній та пенсійних фондів, лізингових компаній) та відповідної нормативної бази [13]. Подібною була й ситуація в Україні та Росії.

Як ми бачимо, у країнах ЦСЄ простежується прямий зв'язок між якістю інституційного середовища та показниками ліквідності фондових ринків. Відповідно, знаходимо в цьому підтвердження точки зору Р. Ла Порти, який прийшов до висновку, що країни, яким притаманна нижча якість правових норм та забезпечення правопорядку, володіють меншими та більш обмеженими ринками капіталу [17]. Відповідно до досліджень, проведених А. Гані та К. Нгассам [18], Ч.А. Ярті [19], якість інсти-

туційного середовища сильно асоціюється зі зростанням капіталізації фондового ринку. Економісти дійшли висновку, що розвиток якісного інституційного середовища може бути важливим фактором розвитку фондових ринків країн світу.

Погіршення показників у 2014 р. у рівні розвитку фондових ринків торкнулися Польщі та України (табл. 3). Слід зауважити, що підсумкові результати щодо рівня розвитку фондових ринків формуються на 50% на основі групи показників структури ринку та на 50% на основі показників ринкових інституцій (табл. 3). У визначенні рівня розвитку структури ринку враховуються такі критерії, як: завоювання ринку (капіталізація фондового ринку, у % від ВВП; кількість компаній у лістингу; обсяги торгів цінними паперами (акціями та облигаціями), у % від ВВП) (50%) та інфраструктура і ліквідність ринку (індекс державних облигацій; індекс прибутковості) (50%). У визначенні рівня розвитку ринкових інституцій фондових ринків урахується такий критерій, як розвиток адекватного правового та регуляторного середовища (якість законодавства щодо фондового ринку та ефективність цього законодавства) (100%) [14, с. 173].

Таблиця 3

Рівень розвитку фондових ринків у країнах ЦСЄ та пострадянських країнах у 1995–2014 рр.

Країни	Фондові ринки та небанківські фінансові організації			Фондові ринки* (2014)		
	1995	2002	2010	Загальний рівень	Структура ринку**	Ринкові інституції
Країни ЦСЄ						
Польща	3	4-	4	4-↓	Невеликий	невеликий
Словаччина	3	2+	3-	3	Середній	невеликий
Словенія	3	3-	3	3+	Середній	невеликий
Угорщина	3	4-	4	3+	Середній	невеликий
Чехія	3	3	4-	-	-	-
Латвія	2	3	3	3+	Середній	невеликий
Литва	2	3	3+	3	Середній	невеликий
Естонія	2	3+	4-	3	Середній	невеликий
Пострадянські країни						
Україна	2	2	3-	2↓	Значний	середній
Росія	2	2+	3	4-	Невеликий	середній

Примітка: Оцінки показників подаються в балах від 1 до 4+, де 1 характеризує практично повну відсутність процесу перебудови жорстко побудованої планової економіки, а 4+ свідчить про досягнення діючих у промислово розвинутих країнах стандартів ринкової економіки. Для Чехії дані подані за 1995, 2002 та 2006 рр.

* Починаючи з 2011 р. ЄБРР публікує окремі показники для фондових ринків (під назвою «ринки капіталу») та небанківських фінансових організацій.

** Для характеристики розвитку структури ринку та ринкових інституцій сформовано градацію від «значного» до «незначного» рівня. «Значний» – означає значне відставання з проведенням реформ; «незначний» – свідчить про досягнення діючих у промислово розвинутих країнах стандартів.

Джерело: сформовано автором на основі [11–14]

Таблиця 4

Вплив євроінтеграції на нагромадження ПІІ, а також нагромадження та притік портфельних інвестицій в акції в країнах ЦСЄ

Країна	ПІІ (нагромадження у % від ВВП)		Портфельні інвестиції в акції (нагромадження у % від ВВП)		Чистий притік портфельних інвестицій в акції (% від ВВП)	
	1999-2003	2004-2011	1999-2003	2004-2011	1999-2003	2004-2012
Польща	22,03	39,98	2,73	5,73	-0,11	0,44
Чехія	40,79	55,94	5,26	6,31	0,60	-0,15
Угорщина	52,38	134,05	6,68	11,02	0,41	-0,05
Словенія	15,71	27,08	1,33	2,91	0,04	0,22
Словаччина	21,08	50,10	2,98	6,84	0,04	0,08
Литва	23,18	33,59	0,81	1,28	0,21	0,04
Естонія	53,88	79,33	8,23	8,08	1,20	-0,90
Латвія	27,61	38,15	0,71	1,11	-	0,05

Джерело: розраховано автором на основі [15; 16]

У Польщі погіршення показників пов'язане з пенсійною реформою, яка зменшила роль приватних пенсійних фондів та мала значний негативний вплив на інституційних інвесторів у країні. В Україні ж така ситуація пов'язана зі зменшенням ліквідності ринку, зокрема, на ринку державних та приватних облігацій [14, с. 118].

Із табл. 3 можемо побачити, що за таким показником, як «ринкові інституції», країни ЦСЄ впритул наблизились до досягнення діючих у промислово розвинутих країнах стандартів. Відповідно, за показником «структури ринку» найкращі результати серед країн ЦСЄ демонструє Польща. Це й не дивно, оскільки, наприклад, станом на 2012 р. ця країна володіла найбільшою кількістю компаній у лістингу, найвищою, як абсолютною, так і відносною (у % від ВВП), капіталізацією фондового ринку, а також ліквідністю, виміряною обсягами торгів/ВВП [15].

Можемо також стверджувати, що вступ країн ЦСЄ до ЄС вплинув не лише на фондовий ринок, але й на основі його розвитку на значне зростання

як прямих, так і портфельних інвестицій у ці країни (табл. 1, 4).

Євроінтеграційні процеси дійсно значно посприяли зростанню зацікавленості іноземних інвесторів у фондових ринках країн ЦСЄ. Варто зауважити, що найбільший інтерес для іноземних інвесторів серед досліджуваної групи країн становили країни з найбільш ліквідними фондовими ринками, тобто Угорщина та Польща (табл. 1, 4), що ще раз підтверджує думку Р. Левіна – інвестори прийдуть на той ринок, який вони зможуть швидко покинути [20].

Висновки. Проведений аналіз довів існування позитивного впливу євроінтеграційних процесів на рівень розвитку фондового ринку в країнах Центральної та Східної Європи. Крім того, вступ країн ЦСЄ в ЄС сприяв різкому зростанню обсягів як прямих, так і портфельних іноземних інвестицій. Проте, незважаючи на позитивний вплив членства в ЄС, розвиток фондових ринків країн досліджуваного регіону все ж таки ще далекий від рівня розвинутих країн світу.

Список літератури:

1. Iorgova S. The Capital Markets of Emerging Europe: Institutions, Instruments and Investors / Silvia Iorgova and Li Lian Ong // IMF Working Paper. – 2008. – WP/08/103. – April. – 53 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2008/wp08103.pdf>.
2. Berglof E. What Do Firms Disclose and Why? Enforcing Corporate Governance and Transparency in Central and Eastern Europe / Erik Berglof and Anete Pajuste // Oxford Review of Economic Policy. – 2005. – Vol. 21. – № 2. – P. 178–197.
3. Lemierre J. Eastern Europe–Regional Developments in the Securities Markets / Jean Lemierre // The Compaq Handbook of World Stock, Derivative and Commodity Exchanges. – New York : Mondovisione, 2002. – P. 138–146.
4. Bekaert G. Financial Openness and Productivity / Geert Bekaert, Campbell R. Harvey and Christian Lundblad // NBER Working Paper. – 2009. – № 14843. – April.
5. Davtyan A. Weak Efficiency and Linear Regression of Central and Eastern European Markets / Azat Davtyan // The Journal of the Faculty of Economics. – 2013. – № 1. – P. 28–36 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ideas.repec.org/a/ora/journal/v1y2013i1p28-36.html>.
6. Hasanov M. Are the Transition Stock Markets Efficient? Evidence from Non-Linear Unit Root Tests [Електронний ресурс] / Mıbariz Hasanov, Tolga Omay // Central Bank Review. – 2007. – № 2. – P. 1–12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www3.tcmb.gov.tr/cbr/index.php/cbreview/article/view/288/248>.
7. Long-term Growth Perspectives and Financial Market Development in CEE and SEE Countries [Електронний ресурс] / Gianluca Salsecci (Coordinator), Ivana Jović, Ana Lokin, Antonio Pesce, Marko Skreb, Wilma Vergi, Virginia Tirri, Davidia Zucchelli // Intesa Sanpaolo Economists. – 2008. – January [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.group.intesaspaolo.com/portalsir0/isInvestor/PDF_studi/eos001_eng.pdf.
8. Claessens S. The Future of Stock Exchanges in European Union Accession Countries / Stijn Claessens, Ruben Lee, Josef Zechner // Corporation of London. – 2003. – May [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www1.fee.uva.nl/fm/PAPERS/Claessens/Future%20of%20Stock%20Markets%20in%20EUAC.pdf>
9. Сніжко О. Методологічні принципи дослідження фінансового розвитку трансформаційних економік в умовах глобалізації : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : спец. 08.00.02 / О.В.Сніжко ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2011. – 33 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>.
10. The Heritage Foundation [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.heritage.org>.
11. Raiser M. The measurement and determinants of institutional change: evidence from transition economies / M. Raiser, M. Tommaso and M. Weeks // Working Paper. – 2001. – № 60 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ebrd.com/downloads/research/economics/working_papers/wp0060.pdf.
12. Доклад о процессе перехода 2003 года [Електронний ресурс]. – Режим доступа : www.ebrd.com.
13. Доклад о процессе перехода 2010 года [Електронний ресурс]. – Режим доступа : www.ebrd.com.
14. Transition Report 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступа : www.ebrd.com.
15. World Development Indicators 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступа : www.worldbank.org.
16. DICE Database «External Wealth of Nations, 1970–2011», Ifo Institute, Munich (2013) [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://www.cesifo-group.de/DICE/fb/3YtPW3TCK>.
17. La Porta R. Legal Determinants of External Finance / La Porta Rafael, Florencio Lopez-de-Silanes and Andrei Shleifer // Journal of Finance. – 1997. – Vol. 52. – P. 113–150.
18. Gani A. Effect of institutional factors on stock market development in Asia / Azmat Gani, Christopher Ngassam // American J. of Finance and Accounting. – 2008. – Vol.1. – № 2. – P. 103–120 [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://www.inderscience.com/info/inarticle.php?artid=19947>.
19. Yartey C.A. The Determinants of Stock Market Development in Emerging Economies: Is South Africa Different? / C.A. Yartey // IMF Working Paper. – 2008. – № 08/32. – 31 p.
20. Levine R. Stock Market Development and Long-Run Growth / Ross Levine and Sara Zervos // The World Bank Economic Review. – 1996. – Vol. 10. – № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступа : http://faculty.haas.berkeley.edu/ross_levine/papers/1996_WBER_LRgrowth.pdf.

Емельянова Л. О.

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

ЕВРОИНТЕГРАЦИОННЫЕ ПРОЦЕССЫ И РАЗВИТИЕ ФОНДОВОГО РЫНКА В СТРАНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЙ И ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ

Резюме

Проанализированы показатели уровня развития фондового рынка, а также притока и накопления иностранных инвестиций в странах Центральной и Восточной Европы до и после вступления в ЕС. Определена роль евроинтеграционных процессов в развитии фондовых рынков и привлечении иностранных инвестиций.

Ключевые слова: фондовый рынок, евроинтеграция, капитализация фондового рынка, объем торгов, иностранные инвестиции.

Yemelyanova L. O.

Ivan Franko National University of Lviv

PROCESS OF EUROPEAN INTEGRATION AND STOCK MARKET DEVELOPMENT IN THE CEE COUNTRIES

Summary

In this article indicators of the level of stock market development were analyzed, as well as the inflow and accumulation of foreign investments in the CEE countries before and after EU accession. We have defined the role of integration processes in the development of stock markets and attraction of foreign investments.

Keywords: stock market, european integration, stock market capitalization, trading volume, foreign investments.

УДК 339.9.01+327.7.8

Кулаковський К. О.

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

СУТНІСТЬ ТА ГЛОБАЛЬНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ТРАНСФОРМАЦІЇ МІЖНАРОДНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ПОРЯДКУ

Статтю присвячено дослідженню міжнародного економічного порядку як складової частини системи міжнародних відносин. Окреслено характерні особливості сучасного стану міжнародного економічного порядку. Виділено чинники, які детермінували теперішній стан міжнародного економічного порядку.

Ключові слова: міжнародний економічний порядок, міжнародний порядок, глобальний порядок, світовий порядок, геоэкономика, геополітика, глобальна економіка, глобальна політика, глобальна взаємозалежність.

Постановка проблеми. Глобальна економічна система знаходиться в перманентному стані змін та еволюції. Міжнародний економічний порядок як набір параметрів та правил у конфігурації світового господарства детермінує загальний вектор розвитку та стан міжнародних відносин. Суб'єкти глобальних процесів, а це держави та їхні об'єднання, міжнародні організації, транснаціональні організації, через розвиток та інтенсифікацію міжнародної кооперації системно взаємодіють між собою, що сприяє поглибленню взаємозалежності між даними суб'єктами. Інтереси та стратегії учасників даних процесів нерідко вступають у конфронтацію між собою, яка призводить до протиріч між ними та іноді до конфліктів. Економічні мотиви діяльності суб'єктів глобальних процесів знаходяться у взаємозалежності з політичними інтересами держав та організацій, що здійснюють наднаціональне регулювання, і дані інтереси нерідко можуть бути прихованими. Саме через динамічні зміни таких взаємодій та мотивів дане питання потребує більш глибокого та усебічного вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням трансформації міжнародного еконо-

мічного порядку, світоустрою та глобальним економічним і політичним процесам, які розглядаються в даній статті, присвячують свої дослідження А.М. Поручник, З. Бжезінський, Р. Гордон, Ю.М. Пахомов, С.І. Юрій, Є.В. Савельєв, В.В. Козюк, А.І. Крисоватий, Н.В. Резнікова, В.Є. Куриляк, С.І. Ткаленко, О.І. Пошєдін, Р. Войтович, О.І. Сич, А.В. Мінаєв та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Міжнародний економічний порядок, який іноді може розглядатись переважно крізь призму економічних процесів, потребує більш детального дослідження політичних та історичних передумов, що мають не менший вплив на світовий порядок, аніж суто економічні явища, і такі передумови час від часу не знаходять достатньої уваги науковців.

Мета статті полягає у дослідженні детермінант міжнародного економічного порядку та мотивів поведінки суб'єктів глобальної економіки задля більш глибокого розуміння сутності процесів, які відбуваються в рамках світового господарства, а також задля подальшого прогнозування дій та стратегій глобальних гравців – держав, їхній об'єднань, міжнародних та наднаціональ-